

WAMACHINGA: ÁRUSOK NÉPE A TANZÁNIAI NAGYVÁROSOKBAN*

T. HORVÁTH ATTILA

A dugóba került, tikkasztó melegben araszoló járművünk körül fiatal férfiak és nők, gyakran gyerekek sürgölődnek és a legkülönbözőbb áruféleséget próbálják eladni. Kezükben, fejükön, hátukon nagy csomagok, szatyrok, edények: a narancstól az üdítőig, a telefontöltőtől a gyerekruhaig minden kapható náluk. E fáradhatatlan kereskedők megszokott útvonalukat gépiesen járják be, néhány perc alatt újra szemünk elé kerülhetnek, egy hosszan tartó dugó során akár többször is.

Dar es Salaamban, Tanzánia legnagyobb városában taxizunk. A világvárosi ambíciókat dédelgető város szó szerint a nagyság átkával küzd: nehezen koordinálható terjeszkedését az úthálózat és a forgalom irányítása nem tudja követni. A járművek sok úton szinte reggeltől estig lépésben haladnak. A folyamatos dugó az utazónak megpróbáltatást, a mozgóárusoknak üzleti lehetőséget jelent. Utóbbiakat szuahéliül „machingának” vagy „wamachingának” nevezik és az utcák, országutak képének elmaradhatatlan kellékei.¹

▲ Autókülsőből készült papucsokat árusító férfiak Dar-ban Fotó: Tarrósy István, 2016

„A szó eredetileg egy délről jött népcsoportot jelölt” – magyarázza kérdésünkre sofőrünk, Amani, aki lakonikus nyugalommal vezeti autóját és nem nagyon foglalkozik a megszokott látvánnyal, az egy teljes áruház választékát felvonultató mozgóárusokkal. „Régebben főleg kiskereskedők voltak, de ma már mindenkit így hívnak, aki mozgóárusként dolgozik” – teszi hozzá.

A machingák nemcsak a dugóba került autók, hanem az országutak mentén megálló autóbuszok mellett is pillanatok alatt megjelennek, hogy frissítőket, gyümölcsöket áruljanak. Kiből verbuválódnak? A kutatók általában az egész kontinensre jellemző, a vidékről a városba irányuló migrációs folyamatok leglátványosabb jellegzetességeiként számolnak velük.² E migrációs folyamatok több hullámban jelentkeztek Tanzánia története során. A gyarmati időszak előtti népességmozgásokat okozhatták háborúk, természeti csapások vagy a mezőgazdaságból – kimerült földekből – fakadó gondok, de ezek jobbára falvak és falvak közötti mozgást jelenttek.

A gyarmati időszak – a mai Tanzánia Tanganyika és Zanzibár egyesülésével 1964-ben született meg, korábban brit mandátumterület volt – az árunövények ültetvényes termelésével, a bányák nyitásával és a (városi) szolgáltató szektor fejlődésével a városba történő áramlást felgyorsította. A különféle régiók, tartományok egyenlőtlenül fejlődtek. Egyesek inkább munkásokat bocsájtottak ki (mint például a nyugati Kigoma vagy Rukwa, ahol nem voltak szizál, kávé vagy gyapotültetvények) másoknál, – mint például a fejlettebb Mwanza, Shinyanga, Kilimanjaro vagy Tanga, – nemcsak az árunövények, hanem az élelmiszertermelés is lényeges volt, Iringa és Mara főként katonákat adott. (Liviga és Mekacha, 1998: 5)

▲ Megbízható sofőrünk, Amani - Fotó: Tarrósy István, 2016

Olyan dolog >
nincs, amit
ne lehetne
megvenni az
utak mentén -
Fotó: Tarrósy
István, 2016

A függetlenség elnyerése után a népességmozgások iránya lényegesen nem változott, de idővel nemcsak a falvakból, hanem a kisebb városokból is a nagyobb városi centrumokba költözött a főként a fiatalabb korosztályhoz tartozó népesség jelentős része. Tanzánia városi lakossága nem érte el a kétszázezer főt 1948-ban, ez több, mint a háromszorosára, 685 ezer főre emelkedett 1967-re, alig több mint tíz év múlva pedig egymillióval nőtt ez a szám. Az egykori főváros népessége 1900 és 1948 között 20.000-ról 70.000-re nőtt, az ötvenes és hetvenes évek között pedig évi 7-8%-os növekedéssel számolhatunk. Az ország népessége húszévente duplázódik meg, Dar es Salaamban ugyanez tíz évente megy végbe: körülbelül minden harmadik városlakó itt él, de csak egy részük született itt, sokan más országrészekből kerülnek ide, egyesek külföldi (kongói) menekültek. A már gyökeret vert újdonsült városlakók pedig előkészítik a terepet a későbbi jövevényeknek: rokonoknak, barátoknak, vagy a saját népcsoporthoz tartozó ismeretleneknek. (Uo: 6)

Az ország népessége húszévente duplázódik meg, Dar es Salaamban ugyanez tíz évente megy végbe: körülbelül minden harmadik városlakó itt él, de csak egy részük született itt, sokan más országrészekből kerülnek ide, egyesek külföldi (kongói) menekültek.

▲ Főző nők az utcán: készül a reggeli - Fotó: Tarrósy István, 2016

▲ Bőröndárus a szeméthyeg tetején - Fotó: Tarrósy István, 2016

▲ Az állandósult dugókban sokan vásárolnak - Fotó: Kalmár Lajos, 2011

A városok nem pusztán gazdasági lehetőséget nyújtanak, hanem új kapcsolatok sokaságát, ennek révén a társadalmi mobilitás lehetőségét. A kilencvenes évek elején a migráció addig példátlan hulláma indult meg, amelyet a tanzániai rendszerváltás okozott. A jelenséget megelőzte a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap által előírt strukturális kiigazító programoknak (Structural Adjustment Programmes, SAP) a nyolcvanas évekre – legalábbis Tanzániában – egyértelművé váló kudarca és az ezt eredményező elszegényedés. A folyamat együtt járt a nyugati donorok által előírt politikai demokratizálási kívánalmakkal is. A makroszintű elképzelések – mint az állami szektor súlyának csökkentése, vagy a piacliberalizáció (1984) – szembetűnő (negatív) lenyomata volt a nagyvárosokban szerencsét próbáló fiatalok – köztük a későbbi árusok – nagy tömegű megjelenése. 1995-ben tartottak először választásokat az országban, amely nagyobb mozgási szabadságot eredményezett – nemcsak politikai téren.

▲ *Vízárus fiú - Fotó: Kalmár Lajos, 2011*

Az átlagos machinga szociális háttéréről a kutatók a kilencvenes évek végén a következőket állapították meg, és ez máig sem nagyon változott: szinte kivétel nélkül fiatal, húsz és harminc év közötti nő, gyermekes férfiak, akikre átlagosan négy eltartott családtag jut. Tízből kilencnek csak általános iskolai végzettsége van, háromnegyed részük nagy létszámú földműves családból jött, körülbelül 10-10%-uk nomád pásztor (főként maszaj) vagy halász háttérrel rendelkezik. (Uo: 15-16, 19)

A kevés női machinga általában újságot árul, de sokan inkább a „mama lishe” vagy „mama ntilie”-nek nevezett területen tevékenykednek (a szuahéli szavak jelentése kb. „mama etess”). Ez utcai kifőzdék működtetését jelenti, és az informális gazdaság machingák melletti másik mindennapi látványossága: főként a számos építkezés miatt van szükség a munkásokat kiszolgáló élelmészre is.

A közvélekedéssel ellentétben ezen árusok többsége manapság nem kizárólag a déli, szegényebb tartományokból, Mtwarából vagy Lindiből jött, hanem bárhonnan, ahol kevés a munkalehetőség. A kibocsájtó tartományok legszegényebb részéről többen jönnek, gyakran rokoni kapcsolatok révén kerülnek a nagyvárosokba. (Uo: 15)

Egyes népcsoportok, mint például a délen élő makondék nagyobb mobilitása történelmi és társadalmi okokra is visszavezethető. Sokan közülük már a 19. századi karavánkereskedelem idején nagy területeket jártak be, így később sem riadtak vissza a vándormunkától. Dar es Salaam híres, a Mwenge városrészben lévő, fafaragó műhelyekből, üzletekből álló „makonde falvában” évtizedek óta dolgoznak az ügyes kezű mesterek.³ (Saetersdal, 1999: 128) A modern kori migráció háttérében azonban

▲ Gyerekjátékokat árusító machingák - Fotó: Kalmár Lajos, 2011

▲ *A hűsítőkre mindenki vevő a nagy melegben - Fotó: Kalmár Lajos, 2011*

elsősorban a kesüdió- és földimogyoró-ültetvényeiről híres déli területek túlnépese-
désből fakadó problémák állnak. A fiatal makonde férfiak nehezen tudnak földet,
ültetvényt szerezni, az állami vagy egyéb szektorban pedig nincsenek pozíciók.
E területek infrastrukturális fejlettsége egyébként is kicsi, rossz az ivóvíz- és áram-
ellátás, kevés az iskola.

Dar es Salaam vonzó célpontja a machingává váló fiataloknak: egy felmérés
szerint közel felük az általános szociális és gazdasági lehetőségek miatt érkezett,
mintegy egyharmaduk pedig rokont, barátot, ismerőst követett. A fennmaradók
nagyobb hányada főként üzletelni akart, néhányan pedig tanulmányi lehetőségeket
kerestek. (Liviga és Mekacha 1998: 30) A legtöbbjük nem önszántából hagyta el
lakhelyét.

▲ *A szomszédos Kenyában is mindennapos látvány az utak mentén kereskedők sokasága -
Fotó: Kalmár Lajos, 2011*

Az árusok megítélése a lakosság és a politikusok körében egyaránt ellentmondásos: ugyan sokan vásárolnak tőlük, valamint látják, a kilátástalan munkalehetőségek áldozatai ők, de nagy mobilitásuk miatt egyesek bizalmatlanok is velük szemben. Egyes erőszakos események – mint például a 2016 februárjában történt bűntény, amikor egy árut szállító kereskedő a terepjárójával véletlenül ráhajtott az út szélén paradicsomot áruló machinga árujára, és ezért agyonverték – szintén növelik rossz megítélésüket.⁴

A hatóságok igyekeznek érvényt szerezni a városvezetés akaratának, akik szabályozni próbálják a koordinálhatatlan üzleti tevékenységet, amely nem a város, hanem a sűrű gazdaság szereplőinek bevételeit növeli, de ez a korrupció és a szervezetlenség miatt nehézkesen halad. A rendőrség időnként kijelöl területeket az árusításra, más zónákban korlátozza azt, de ezt a gyakorlatban nehéz betartatni. A nagypolitika kampányaiban rendszeresen visszatérő kérdés az árusok helyzete: a teátrális megnyilvánulásokra hajlamos Magufuli elnök a közelmúltban akadályozta meg, hogy a városi hatóságok kisöpörjék az árusokat a Viktória-tó melletti Mwanzából. Az elnök utasította az előljárókat, hogy kezeljék békésen a helyzetet, és jelöljenek ki zónákat az árusításra, rendezzék a kereskedelmi engedélyek kérdését. Kijelentette, hogy szüksége van ugyan az adókra, de mivel választói olyan szegény emberek, mint a machingák, nem tőlük, hanem a nagykereskedőktől vár több adót.⁵

Sok machinga nem a saját szakállára dolgozik, hanem viszonteladó. Egy ilyen, teleföntöltőket áruló fiútól megtudtuk, hogy legfeljebb 5-600.000 shillinget⁶ keres havonta, és ez nagyon kevés a biztonságos túléléshez: ebből kell élelmet vásárolnia, ruházkodnia, lakbért, adott esetben orvost fizetnie. „Van, amikor több töltőt is eladok

naponta, de előfordul, hogy egyet sem” – mutatott rá az üzleti szerencse forgandóságára a fiatalember, akivel egy az egyik forgalmas útkereszteződésben beszélgettünk. Az általa kínált árú nem lepett meg minket annyira, mint az a szürreális kép, amely az egyik esti dugóban tárult elénk: az egyik machinga egy egész sorozat, nagyon művesen kidolgozott csúzlival házalt. Az eszköz Y alakú fája akkurátusan be volt tekerve és ragasztva kerékpárbelsőből kivágott csíkokkal, és a csúzli gumija is biciklié volt eredetileg. Döbönt kérdésekre, hogy ki az, aki csúzlit akar vásárolni az esti dugóban, és ki az, aki egyáltalán felfedezi a piaci rést a csúzlik készítésével, Amani, a sofőrünk kérdéssel válaszolt: „Akarsz talán egyet venni?” Nemleges válaszom után a helyi piaci kereslet és kínálat új dimenziói tárulnak fel előttem: itt mindenkinek van csúzlija, neki is. Tenyéryni kertjében, ha madarak dézsmálják a zöldséget, használnia kell, sőt szerinte – bár nem tudom eldönteni, hogy nem viccből mondja-e – még a katonák is ezzel gyakorlatoznak. Végül is igaza van, a szükség találékonyvá teszi az embert, árust és vevőt egyaránt: miért ne vehetnénk csúzlit a machingáktól a forgalmi dugó kellős közepén, ha vehetünk szobrokat, kesudiót, telefont, vagy akár menyasszonyi ruhát is? ☀

▲ A mozgás állandó: valaki mindig visz valamit, szállít, elad, vesz, cserél - legyen az akár sok száz kiló liszt - Fotó: Kalmár Lajos, 2011

Jegyzetek

- * A publikáció a Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány (PAGEO) támogatásával valósult meg. A 2016 tavaszán lebonyolított, az MNB PAGEO és az AHU által támogatott terepmunka résztvevői voltak: Dr. T. Horváth Attila és Dr. Tarrósy István.
- 1 Az irodalmi szuahéliben az egyes számú alak mmachinga, a többes wamachinga. A kutatók és a lapok általában az utóbbit, vagy a rövid „machinga” kifejezést használják, ebben a cikkben is ezt használom.
 - 2 E cikkben elsősorban a Dar es Salaami Egyetem két kutatója, Athumaini J. Liviga és Rutagiri D. K. Mekacha vizsgálódásaira támaszkodom, akik 1998-ban komplex szociológiai elemzést publikáltak a témában.
 - 3 Bár a jó üzlet reménye miatt e faragók között manapság már nemcsak makondékat találunk.
 - 4 <http://www.tanzaniatoday.co.tz/news/wamachinga-wamuua-tajiri-kwa-mawe-dar>
 - 5 <http://www.mwananchi.co.tz/habari/Magufuli-azuia-wamachinga-kuondolewa/1597578-3341862-10txlekz/index.html>
 - 6 Ez kb. 63 és 76 ezer forint között mozog. Összehasonlításképpen, 2015 áprilisában egy kiló bab ára Dar es Salaamban mintegy 1380 shilling, egy kiló liszt 1100, a rizs 2200 shilling volt. [file:///C:/Users/User/Desktop/tanzania-economic-update-why-should-tanzanians-pay-taxes-the-unavoidable-need-to-finance-economic-development.pdf 57. old.]

Felhasznált irodalom

- Liviga, A.J. and Mekacha, R.D.K. (1998): *Youth migration and poverty alleviation: a case study of petty traders (wamachinga) in Dar es Salaam*. Research Report 98.5. Dar es Salaam: REPOA. Letölthető: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle/123456789/1806>
- „Magufuli azuia wamachinga kuondolewa” [Magufuli megakadályozta a machingák eltávoztatását] in *Mwananchi*, 2016. augusztus 12. Letölthető: <http://www.mwananchi.co.tz/habari/Magufuli-azuia-wamachinga-kuondolewa/1597578-3341862-10txlekz/index.html>
- Mihanjo, E.P. and Luanda, N. N. (1998): The south-east economic backwater and the urban floating Wamachinga. (222-233) in *The making of a periphery: economic development and cultural encounters in southern Tanzania*/ edited by Pekka Seppala, Bertha Koda
- Saetersdal, Tore (1999): „Symbols of Cultural Identity: A Case Study from Tanzania”. *African Archaeological Review*, Vol. 16. No. 2. pp. 121-135.
- „Wamachinga wamuua tajiri kwa mawe – Dar” [A machingák agyonköveztek egy kereskedőt Darban] in *Tanzania Today*, 2016. február 16. Letölthető: <http://www.tanzaniatoday.co.tz/news/wamachinga-wamuua-tajiri-kwa-mawe-dar>
- World Bank Group (2015): *Tanzanian Economic Update: Why Should Tanzanians Pay Taxes? The unavoidable need to finance economic development*, Washington, DC: World Bank Group

▲ Bőr ülőgarnitúrákra is lehet alzkodni az utcán a szubzaharai Afrikában - Fotó: Tarrósy István, 2011

English Abstract

Wamachinga: Petty traders in Tanzanian cities

One of the daily realities of Sub-Saharan African cities is the constant presence of petty traders along the roads - selling all kinds of goods and products, selling anything one can imagine.

Navigating among cars in non-stop traffic jams, young men (but more and more women and children, too) offer cold drinks, but if needed, one can buy mobile phone chargers, toddlers' clothes, pots, everything, or anything. Based on recent field research, the paper provides an insight into the background of the 'machinga' culture in Dar es Salaam, Tanzania. The photos were taken during different visits in the last five years.

A szerzőről

(PhD) történész, , könyvtáros, a Pécsi Tudományegyetem Afrika Kutatóközpont külső munkatársa. Szakterülete Kelet-Afrika társadalomtörténete.

About the Author

(PhD), historian, librarian, contributor of the Africa Research Centre, University of Pécs. His field of research is the social history of East Africa.

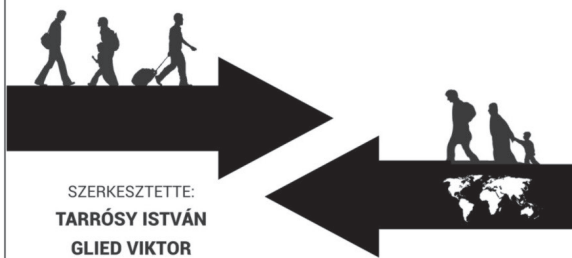
athorvath@omikk.bme.hu

IMMIGROFESZT *A befogadó város*

Az IMMIGROfeszt egy több állomásos rendezvénysorozat, mely közelebb hozza a pécsi lakosokat a városban tanuló külföldi, 3. országból érkezett egyetemistákhoz. A projekt során a hallgatók bevonásával ország-prezentációkat, beszélgetéseket, előadásokat, kvízeket, filmvetítéseket, zenei programokat szervezünk, az együttélést és integrációt segítve.

Kedvelje FB-oldalunkat, hogy értesüljön rendezvényeinkről!
www.facebook.com/immigrofeszt

MIGRÁCIÓ A 21. SZÁZADBAN

SZERKESZTETTE:
TARRÓSY ISTVÁN
GLIED VIKTOR
VÖRÖS ZOLTÁN

publikon
KIADÓ

Tarrósy István – Glied Viktor – Vörös Zoltán (szerk.)

Migráció a 21. században

Napjainkban a migráció okozta társadalmi, gazdasági és politikai hatások kezelése jelenti az egyik legnagyobb kihívást az államok számára, legyen szó aggasztó mértékű el- és kivándorlásról, vagy a migránsokat befogadó országban időről-időre fellobbanó, együttéléstről szóló vitákról. Az ENSZ jelentése szerint jelenleg több mint 240 millió embert érint a migráció, érthető tehát, hogy a kérdéssel foglalkozni kell.

A kötet szerzői hatalmas – a migráció számtalan aspektusát érintő – ismeretanyagot összegeztek fejezeteikben, kiemelve a manapság leginkább érdeklődésre számot tartó problémákat és dilemmákat.

A könyv első részének tanulmányai részletesen tárgyalják a migráció alapfogalmait, biztonságpolitikai, jogi és emberi jogi aspektusait, aktuális tendenciáit, valamint hatásait. A második rész Földünk különböző régióinak migrációs mintáit, illetve jellemzőit veszi számba, külön figyelmet szentelve Ázsia, Afrika, Dél- és Észak-Amerika, valamint az Európai Unió térségének, de természetesen helyet kap benne Magyarország helyzetértékelése is.

A kötetet ajánljuk mindazon olvasó számára, aki mélyebben szeretné megismerni és megérteni a migrációt kiváltó tényezőket, a vándorlás folyamatát és a bevándorlás okozta következményeket.

A kötet megrendelhető a kiadónál!

www.publikon.hu